

which belongs to the southern zone of the Middle- Upper-Dnieper dialect, Upper- Dnieper group of dialects of the eastern zone of the Middle Upper Dnieper and Steppe frontier.

The purpose of the article is to represent a fragment of the dictionary of mixed-transitional dialect of Zhuravka village, Shpola district, Cherkasy region, which is a part of the electronic dictionary of Cherkasy region dialects.

Main results of the research. In the given dictionary, the vocabulary of one dialect in accordance with modern approaches to lexicographic processing, together with the appellative vocabulary, includes surnames, street nicknames, micro toponyms, phraseologisms. Local vocabulary, semantic regionalisms, verbal elements of children's speech, phonetically modified by older respondents of lexeme-innovations were introduced into the vocabulary register.

The analysis of the lexical material revealed the peculiarity of the dialect in Zhuravka village of Shpola district of Cherkasy region. It witnessed the activation of the creation of synonyms and doublets, which arose as a result of laying on phenomenon areas of the Middle Upper Dnieper and Steppe dialects, and expansion of semantic structure of lexemes. Archaisms, semantic and lexical regionalism function actively in the speech of older respondents. Specificity of dialects represent phenomena of other language levels - phonetics - hyperizma, metathesis), stress, morphology (change of grammatical gender of lexemes).

Scientific novelty of research results. In the article, vocabulary material from the dialect is presented for the first time. Zhuravka village of Shpola district, Cherkasy region, the specificity of lexicon of dialect carriers was revealed, attention was paid to the phonetic, accent, morphological features of the vocabulary that arose as a result of inter dialectal interaction.

Conclusions and specific suggestions of the author. Learning the vocabulary of Zhuravka village of Shpola district in Cherkasy region made it possible to prove the preservation of archaic lexemes, linguistically significant manifestations of inter dialect interaction and language creation, which manifests in the existence of new words generated by dialect and is absent in other dialect areas and in the literary language. We consider promising the most detailed and thoroughly reported fixation of the national speech dialect. Its value increases especially because of the increase of the amount of information and strengthening of communicative influence of both the individual and the mass consciousness of dialect carriers by the media, internal and external migration, reducing number of rural population that is the speakers of dialectal speech.

Key words: dialect dictionary, vocabulary article, dialects of Cherkasy region, mixed-transitional dialect, Middle-Dnieper and Steppe frontier.

Надійшла до редакції 09.11.17

Прийнято до друку 16.11.17

УДК 811.161.2:81

ЮСІКОВА Олена Віталіївна,
кандидат філологічних наук, науковий
співробітник відділу діалектології
Інституту Української мови НАНУ,
e-mail: korespondentcom@gmail.com

**ТЕМПОРАЛЬНІСТЬ У ДІАЛЕКТНОМУ ТЕКСТІ-ОПОВІДІ:
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ
(на матеріалі гуцульської говірки села Богдан Рахівського району
Закарпатської області)**

Стаття присвячена аналізу деяких особливостей функціонування темпоральних синтаксем у структурі діалектного тексту-оповіді. Аналіз здійснено в межах синтаксичної системи гуцульської говірки села Богдан Рахівського району Закарпатської області. Темпоральні адвербіативи розглянуті як основні засоби вираження темпоральності в межах тексту. Цікавою особливістю є представлення відношень темпоральної одночасності в тексті через контраст між двома точками на осі часу. Досліджуваний діалектний матеріал демонструє роль часового протиставлення, на основі якого побудована в діалектному тексті-описі характеристика груп

ситуацій, зокрема простежено в тексті функціонування означально-часової ситуації, що змінює залежно від інтенцій мовця часову і якісну визначеність. У тексті категорія часу представлена такою, що підпорядкована особистості людини як творця дискурсу. Часові маркери надають подіям якісних характеристик, і самі мають у тексті якісну визначеність. Кожні дві семантично-елементарні ситуації, з порівняння яких починається усвідомлення людиною себе у світі, визначають відповідний відрізок часу, обмежують час і характеризують його. Характеристику предметів за часовим маркером реалізовано часовими детермінантами, що функціонують як атрибутивні синтаксеми на семантико-синтаксичному рівні мови. У статті увага зосереджена також на явищі повторів синтаксем, повторенні семантично-елементарних ситуацій із синонімічними часовими маркерами тощо.

Ключові слова: семантико-синтаксичний рівень мови; темпоральна синтаксема; текст-оповідь; гуцульська говірка; таксис.

Постановка проблеми. Функціонування одиниць синтаксичного рівня діалектної мови нині залишається однією з актуальних в українській діалектології¹. Поглибленню інтересу до діалектного синтаксису, формуванню системного підходу до вивчення діалектних синтаксичних явищ, не лише на рівні окремих словоформ, а й на рівні речення як виразника закінченої думки, сприяли праці Й. О. Дзензелівського [1], С. П. Бевзенка [2], В. І. Добоша [3] та інших.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Новим етапом у вивченні синтаксичного рівня діалектної мови стало дослідження М. Г. Железняка [4], присвячене функціонуванню різних типів синтаксем у структурі говірок, взаємодії між їхнім формально-граматичним вираженням та семантичним наповненням. Вирішальну роль при формуванні теоретичних поглядів на темпоральність як текстову категорію відіграли праці Г. А. Золотової [5], В. М. Барчука [6], Т. С. Слободинської [7]. На сучасному етапі актуальною є проблема дослідження функціонування темпоральних синтаксем у діалектних текстах, у межах окремої діалектної системи. Це питання знайшло висвітлення в праці Г. В. Каліткіної [8]. Опис темпоральних синтаксем на ґрунті східнословобожанських говірок здійснила Т. І. Сердюкова [9]. Як висловлення породжене діалектоносієм, так і контекстуальне значення часу формується через інтенцію мовця. Тому, на нашу думку, завданням діалектологів на сучасному етапі є розкриття природи темпоральних відношень через аналіз діалектних текстів.

Метою дослідження є опис деяких особливостей функціонування темпоральних синтаксем у структурі діалектного тексту-оповіді через аналіз текстів з окремою говіркою². На формально-граматичному рівні функції темпоральних синтаксем у структурі діалектного тексту-оповіді виконують аналітичні й морфологізовані адвербіативи.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу діалектних текстів з говірки виявлено цікаву особливість представлення діалектоносіями часового виміру, а саме подання його як протиставлення двох чи кількох точок на часовій осі. Так, зокрема, через протиставлення двох часових дискурсів «зима» і «літо» мовець передає циклічність часового орієнтиру, паралельно вдаючись до повторень назв трудових процесів, напр.: *зимойу ʎ'іно, а на ʎ'іто вигадн'айут на полони'ну, у нас те'п'ер бо'гато ʎома ко'роу*. Темпоральні синтаксеми *ти'п'ер*, *нин'і* функціонують у досліджуваних текстах на противагу подіям минулого, увага мовця спрямована на те, що збереглося нині із минулого, напр.: *ка'пусту ви'рошчували, і ти'п'ер так ʎад'е пот'рохи*. Часто вживана темпоральна синтаксема *дав'но* підкреслює той факт, що йдеться про давню традицію, характерну для регіону загалом, напр.: *ʎ'уди да'вно ку'ри'ли ʎ'іну, та т'утун у ʎ'іну у'ложували*.

¹ Категорію темпоральності, темпоральні синтаксичні відношення глибоко й системно вивчали в українському мовознавстві на ґрунті української літературної мови такі мовознавці, як А. П. Грищенко [10], А. П. Загнітко [11], І. Р. Вихованець [12], К. Г. Городенська [13; 14], М. В. Мірченко [15], З. І. Іваненко [16], О. В. Кульбабська [17], О. І. Бондар [18].

² У роботі використані діалектні тексти з гуцульської говірки села Богдан Рахівського району Закарпатської області, записані нами протягом 2010–2011 р.р.

Синтаксема *ран'ше* також сповіщає про давніші часи й звичаї минулого, надає семантично-елементарній ситуації нової узагальненої оцінки, напр.: *ну та ран'ше не було кор'м'ї, то лиш с'їно с'а давали, перши рас то с'їно с'и зробит'.* Протиставлення давнішого часу й теперішнього відбувається за допомогою темпоральних синтаксем, що дає змогу схарактеризувати групу семантично-елементарних ситуацій відповідного часового дискурсу загалом і створити відповідний зоровий образ, напр.: *та один колач іспекла, з м'їлайної м'їки тоди, не'ма ни' було в'їтки такої на Великден', те'пер ... паски печемо, та в'їробл'уєм.* Часові маркери *те'пер* і *тод'ї* протиставлені групі типових семантично-елементарних ситуацій двох виокремлених автором часових зрізів: *те'пер у'їже н'ї, бо те'пер у'їже ус'о їе куп'їти, а тод'ї не було, тод'ї ми с'їли так роб'їти; у нас те'пер столи склада'їут, в'їнок там, а да'їно н'ї; у нас да'їно була, а те'пер у'їже не с'ї'їут; їе було з їегн'їтами ход'їти, бо а те'пер зарас не'ма н'ї агн'їт, не'ма с чим с'їд'їти; ї'їе'їко було, а зарас у'їсе май їех'їе; хто їак, а зарас то зо'їс'їм їнак'їе.* Протиставлення «свято» і «будній день» є означально-темпоральним протиставленням двох ситуацій, наприклад: *у с'ї'їто їали с'їмо од'їе запас'їки нос'їли, у с'ї'їто, а на та'її ден' їали с'їмо їз во'їни.* Протиставлення «давно», «раніше» і «тепер» створює для мовця можливість відповідно побудувати свою розповідь, конкретизувати, обмежити часовий проміжок, напр.: *ї'їже їак в'їнесут' т'їло у центр, то де се вер'їтай'їут, та ї'їже там клад'їут, а с'їте но то да'їно такої не було, а ран'їше так було, напеч'їут їа'їнк'її.* Протиставлення «давнє» – «сучаснє» є дуже вагомим фактором у тексті-оповіді літнього носія говірки, у це протиставлення мовець вкладає глибокий зміст, характеризує через нього учасників описаних подій, наприклад: *їс'ї д'ївчата їще були пода'їн'їому (вдягнені), а їа посу'їчасному.* Простежуємо в досліджуваній говірці й синтаксеми з темпоральним значенням у формі прислівників-дублетів *те'пер зарас, те'пер їараз*, напр.: *росп'їдес'їа, а те'пер їараз у'їже ... от колеса ре'їз'їнов'ї, що ї не їримн'їе; та те'пер їараз їобре, бо ма'їшина їе, с'їли та ї н'їїїли.* Синонімічним є протиставлення часових маркерів *їараз, те'пер їара – да'їно, те'пер – їне'їрет*, напр.: *не то що їараз да'їно їїїли, дев'їносто їок'їв їараз, та ї здор'їв'ї ї'ї'їди; сороч'їки виш'ївали, пост'їли, пост'їли нос'їли, ну а те'пер їара ни'їма у'їже; то с'їе три їати були, то да'їно, то ше м'її їен'їо лиш їим'їт (пам'їтає), а їараз ї'їко ха'їтиї та стра'їїне, їис'їча в'їс'їм'їто; а те'пер у'їже да'їри'її ї чолов'їк, во'їна дару'ївала їого їам'ї, а в'їн їїїї їам'ї, те'пер у'їже так, а їне'їрет не було так, а їне'їрет не було так.* Додаткове смислове навантаження має синтаксема *тод'ї ран'ше*, що передає визначений, добре відомий мовцю період часу: *їак ї'їс заго'їої'їали, тод'ї ран'ше бензо'їл'їїї не було...* Іноді часовий маркер обмежений одним словом *давн'їше*, що не є лише характеристикою часу протікання подій. Така синтаксема визначає відповідний період, коли мовець поставав як носій давніх звичаїв і протиставляв себе сучасності. У досліджуваних текстах акцентовано на тому, що більше позитиву для старої людини залишилось у давнішому житті, позитиви в сучасному житті досить часто зведені в розповіді діалектоносія лише до побутових деталей, напр.: *тувал'їет у їат'ї, во'їда у їат'ї.* Старі люди особливо схильні до протиставлення давнього й сучасного у своїх розповідях, бо вони прагнуть відтворити зміну культурного пласту, пов'язану зі зміною часу. Часова характеристика в діалектному тексті, на перший погляд, прив'язана до об'єктивного часу, єдина, і водночас вона унікальна в аспекті інтерпретації часової характеристики мовцем. Так, зокрема, темпоральна синтаксема *їрано*, що вжита у висловлюванні діалектоносія декілька разів і підсилена темпоральною синтаксемою *чим ден'*, підкреслює повсякденність, напруженість людської праці, яка починається з самого ранку, наприклад: *ї ход'їе їрано, во'їни їрано їста'їїут, виход'їе ї'ї'їди чим їрано, чим ден' ї'ї'їди со'їб'ї с'ївою ко'їрову, н'ї'їде со'їб'ї здо'їїт'.* Вагомість синтаксеми з часовим значенням *їрано, на об'їд і їеч'їором* підкреслено перерахуванням важливих для тих моментів у житті людини дій, напр.: *та їрано на об'їд і їеч'їором, с'їно так, їи'їти да'їїес'їа (про догляд за худобою).*

У межах таксисних відношень при описі повторюваних дій перша частина семантично-складного речення функціонує як темпоральна синтаксема. Повторення частин

семантично складного речення є елементом опису узагальненої ситуації, що тривала в житті діалектоносія довгий час. Зокрема у висловленні одинокої жінки повторами підкреслено важкість клопотів, які лягли на її плечі, коли немає допомоги від чоловіка: *Їд'и ти йа родила, тебе дома не було, йа їд'и ти вост'и'тувала, тебе дома ни було, йа їд'и ти дружила, тебе дома ни було*. Можна говорити про образність часового виміру в діалектній мові-оповіді.

Час досить часто в тексті-оповіді є типізованим. Так, зокрема, через темпоральну синтаксему на позначення певного періоду року мовець у свідомості слухача відтворює картини, пов'язані з цим часовим проміжком, напр.: *а в'їт'ак вост'и'ни така їтерлиц'а їбула їтремо / та воїно в'їтпадаїе* (про обробіток конопель); *їзими ве'їлик'ї їбули / сн'їги їмечут' уно'ї'ї* (про хуртовину); *на їПаску у нас ст'рави їак'ї, їу нас їпаска ... їпаска с'е не'їче / воїна* (господиня) *сте в'їробл'їїе їфайно тоїто, їак на Великден', так'ї лис'точки, а у кап'їронов'ї ноїсок, тоїти кол'їзоти, наїкласти їейїце*.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на основі проведеного аналізу можна зробити висновок про те, що цікавою особливістю подання часового виміру є представлення його мовцем у межах тексту як протиставлення двох чи кількох точок на часовій осі. Цікавим фактором є повтор часових синонімічних синтаксем. Основними засобами вираження темпоральних відношень є адвербіативи. Підрядні відношення в межах таксису формують не лише темпоральні, а й атрибутивні семантико-синтаксичні одиниці. Вивчення функціонування темпоральних синтаксем відкриває подальші перспективи для дослідження не лише синтаксичної категорії темпоральності, а й синтаксичних особливостей української діалектної мови загалом.

Список використаної літератури

1. Дзензелівський Й. О. Спостереження над синтаксисом українських говірок Нижнього Подністров'я / Й. О. Дзензелівський // Діалектологічний бюллетень. — 1955. — Вип. 5. — С. 59–78.
2. Бевзенко С. П. До характеристики синтаксичних особливостей українських діалектів. Із лекцій з української діалектології / С. П. Бевзенко // Наукові записки Ужгородського ун-ту. — 1955. — Т. 14. — С. 205–219.
3. Добош В. І. Синтаксис українських південно-карпатських говорів (прийменникові конструкції): текст лекцій / В. І. Добош. — Ч. 2 — Ужгород, 1972. — 48 с.
4. Железняк М. Г. Предложные конструкции в украинских восточнополюских говорах : автореф. дис. ... канд. філол. наук / М. Г. Железняк. — К., 1989. — 17 с.
5. Золотова Г. А. Категории времени и вида с точки зрения текста / Г. А. Золотова // Вопросы языкознания. — М. : Изд-во «Наука», 2002. — № 3. — С. 8–29.
6. Барчук В. М. Граматична темпоральність: Інтервал. Час. Таксис / В. М. Барчук : монографія. — Івано-Франківськ : Сімік, 2011. — 416 с.
7. Слободинська Т. С. Функціонально-семантична категорія таксису в українській мові : автореф. дис. ... докт. філол. наук. : спец. 10.02.01 — «Українська мова» / Т. С. Слободинська. — К., 2012. — 35 с.
8. Калиткина Г. В. Объективация традиционной темпоральности в диалектном языке / Г. В. Калиткина [ред. О. І. Блінова] : Том. держ. ун-т. — Томск : Вид-во Томського ун-ту, 2010. — 463 с.
9. Сердюкова Т. І. Локативні та темпоральні синтаксеми в українських східнослов'янських говірках : автореф. дис. на здобуття наук. ст. канд. філол. наук : спец. 10.02.01 — «Українська мова» / Т. І. Сердюкова. — Запоріжжя, 2002. — 20 с.
10. Грищенко А. П. Складносурядне речення в сучасній українській літературній мові : [монографія] / А. П. Грищенко. — К. : Наук. думка, 1969. — 155 с.
11. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія / А. П. Загнітко. — Донецьк, 1996. — 436 с.
12. Загнітко А. П. Лінгвістика тексту : теорія і практикум : [науково-навчальний посібник] / А. П. Загнітко. — Донецьк, 2006. — 289 с.
13. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови / І. Р. Вихованець. — К. : Наук. думка, 1992. — 222 с.
14. Городенська К. Г. Дери́вація синтаксичних одиниць / К. Г. Городенська. — К. : Наук. думка, 1991. — 192 с.
15. Городенська К. Г. Сполучники в українській літературній мові / К. Г. Городенська — К. : ВД Дмитра Бураго. — 2010. — 205 с.

16. Мірченко М. В. Семантико-синтаксична надкатегорія темпоральності та її графемне вираження / М. В. Мірченко // Актуальні проблеми української лінгвістики : теорія і практика : зб. наук. пр. – К., 2003. – Вип. 9. – С. 62–65.

17. Іваненко З. І. Система прийменникових конструкцій адвербіального значення : [монографія] // З. І. Іваненко. – К.; Одеса : Вища школа, 1981. – 143 с.

18. Кульбабська О. В. Вторинна предикація у простому реченні : монографія / О. В. Кульбабська. – Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2011. – 672 с.

19. Бондар О. І. Темпоральні відношення в сучасній українській літературній мові. Система засобів вираження : [монографія] / О. І. Бондар. – Одеса : Астро-принт, 1996. – 192 с.

Referens

1. Dzenzelivskyi, Y. O. (1955). Observations on the syntax Ukrainian dialects Lower Dniest. *Dialektologichnyi biulleten (Dialectological bulletin)*. Kyiv: VAN Publ., 5, 59–78 (in Ukr.)

2. Bevzenko, S. P. (1955). By the characteristics of syntactic features of the Ukrainian dialects. From lectures on the Ukrainian dialects. *Naukovi zapysky Uzhhorodskoho universytetu (Scientific notes of the Uzhgorod University)*, 14, 205–219 (in Ukr.)

3. Dobosh, V. I. (1972). *Syntax of the Ukrainian South Carpathian says (prepositional constructions)*. Uzhgorod, 2, 48 (in Ukr.)

4. Zheleznyak, M. G. (1989). *Prepositional Constructions in the Ukrainian dialects of the East Polese*. Avtoref. dis. ...kand. filol. Nauk. Kyiv (in Russ)

5. Zolotova, G. A. (2002). *Categories of time and species in terms of text (Questions of linguistics)*. Moscow: Nauka, 3, 8–29 (in Russ)

6. Barchuk, V. M. (2011). *Grammatical Temporality: Interval. Time. Taxis: monograph*. Ivano-Frankivsk: Simyk (in Ukr.)

7. Slobodynska, T. S. (2012). *Functional-semantic category of taxi in the Ukrainian language*: Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. st. doc. filol. nauk: spets. 10.02.01. «Ukrainska mova». Kyiv (in Ukr.)

8. Kalitkina, G. V. (2010). *Objection of traditional temporality in a dialectal language: monograph*. Tomsk (in Russ)

9. Serdiukova, T. I. (2002). *Locative and temporal syntaxemes in Ukrainian dialects of the Eastern Slobozhanshchyna*. Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. st. kand. filol. nauk: spets. 10.02.01. «Ukrainska mova». Zaporizhzhia (in Ukr.)

10. Hryshchenko, A. P. (1969). *Slozhnosochinennymi sentences in modern Ukrainian literary language: monograph*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.)

11. Zahnitko, A. P. (1996). *Theoretical Ukrainian grammar. Morphology: monograph*. Donetsk. 436 p. (in Ukr.)

12. Zagnitko A. P. (2006) *Linguistics of the text: theory and practice: [scientific manual]: monograph*. Donetsk (in Ukr.)

13. Vykhovanets, I. R. (1992). *Essays on functional syntax Ukrainian language: monograph*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.)

14. Horodenska, K. H. (2010). *Conjunctions in the Ukrainian literary language: monograph*. Kyiv: Dmitry Burago Publ. (in Ukr.)

15. Horodenska, K. H. (1991). *Derivation of syntactic units: monograph*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.)

16. Mirchenko, M. V. (2003). Semantic-grammatical category of time and its expression by the hramemnes. *Aktualni problemy ukrainskoi linhvistyky: teoriia i praktyka (Actual problems of Ukrainian Linguistics: Theory and Practice)*. Coll. of the research papers. Kyiv, 9, 62–65 (in Ukr.)

17. Ivanenko, Z. I. (1981). *System designs of the adverbial prepositional meanings: monograph*. Kyiv; Odesa: Vyshcha shkola (in Ukr.)

18. Kulbabska, O. V. (2011). *Secondary predication in a simple sentence: monograph*. Chernivtsi: Chernivtsi National University Publ. (in Ukr.)

19. Bondar, O. I. (1996). *Temporal relationship in modern Ukrainian literary language. The system means of expression: monograph*. Odesa: Astro-prynt (in Ukr.)

YUSIKOVA Olena Vitalievna,

Candidate of philological sciences

e-mail: korespondentcom@gmail.com

TEMPORALITY IN DIALECTIVE TEXT- NARRATION: SOME ASPECTS OF THE STUDY

(ON THE MATERIAL OF THE HUTSUL DIALECT OF THE VILLAGE BOGDAN RAKHIV DISTRICT, TRANSCARPATHION REGION)

Abstract. This article analyzes the syntactic units of time both units of semantic-syntactic language level within the text. The main means of expression of the category of time are adverbs. We used the dialect texts from

the dialect of the village Bohdan, Rakhiv district, Transcarpathian region recorded by us during the 2010-2011 years.

Purpose. The aim of our study is to describe some of the functioning syntactic units of time in the structure of the dialect narration, by analyzing the text of a particular dialect. The syntactic units of time structure expressed by the analytical morphological adverbs in the dialect narration text. Material investigated within the syntactic structure of the Hutsul dialect.

Methods. The descriptive method is the main method in our study.

Results. Syntactic units of time considered as the main means of expressing the category of time within the text. An interesting feature is the presentation of the category of time in the text by the contrast between two points on the time axis. Investigated dialect material shows the role of the opposition time on which to built-dialect text describing characteristics of groups of situations, particularly traced in the text of clauses operation-time situation, which changes depending on the intentions of the speaker and temporal qualitative determination. The text of the category of time is represented as being subordinate to the human person as the creator of discourse.

Originality: The analysis identifies the most common model of the syntactic units of time within the category of time. An interesting feature is the presentation of the syntactic units of time within the text through the contrast between two points on the time axis. An interesting factor is the repetition of the syntactic units, repetition of the semantically-elementary situations, synonymous of the markers of time and more.

Conclusion: Our analysis shows that the main means of expression of relations of time in the text are the syntactic units of time. The syntactic units of time in dialect text descriptions are important for described events and phenomena. An interesting factor is the repetition of the syntactic units of time in the designs of the complex sentences. The analysis of temporal functioning of the syntactic units opens perspectives for further study not only the syntactic category of time but the syntactic features of the Ukrainian dialect language in general.

Key words: semantic and syntactic level of language; the syntactic units of time; text-narration; Hutsul dialect; taxis.

Надійшла до редакції 08.09.17

Прийнято до друку 15.10.17

УДК 811.161. 2'286

ДЕНИСЕНКО Зоя Миколаївна,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри українського мовознавства і
прикладної лінгвістики Черкаського
національного університету імені
Богдана Хмельницького
e-mail: sojaden@ukr.net

ПРИЗВИЩЕВІ НАЗВИ В АНТРОПОНІМІЇ С. ХМІЛЬНА КАНІВСЬКОГО Р-НУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛ.

Статтю присвячено дослідженню лексичної бази, мотиваційних відношень і словотвірної будови прізвищевих назв с. Хмільна Канівського р-ну Черкаської обл. Виокремлено ядро й периферію антропонімів. У ході лексико-семантичного аналізу з'ясовано роль різних класів онімної та апелятивної лексики у формуванні прізвищ. У цьому аспекті визначено склад християнських імен та розкрито семантику апелятивів української мови, відображену в основах прізвищевих антропонімів с. Хмільни. Зафіксовано й назви подвійної та потрійної словотвірної мотивації. Проаналізовано структурно-словотвірні особливості спадкових онімів досліджуваного населеного пункту, виявлено, що найбільше найменувань жителів с. Хмільна утворено семантичним і морфологічним способами. Найпродуктивнішим формантом є -енко. Комплексний аналіз прізвищ засвідчує, що вони функціонують як невід'ємний складник української антропонімії.